

ענינים

חנוכה
תשפ"ב

בעניני חנוכה (ד)

30

א. אם הדלקת בעל הבית היא מדין שליחות, ובאכסנאי

שבת דף כ"א ב', ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו. ומבואר דמעיקר הדין לא צריך שכל א' מבני הבית ידליק בעצמו אלא סגי שאחד מבני הבית מדליק ובוה נפטרים כולם. ויש להסתפק מאיזה טעם נפטרים כולם בהדלקת האחד, אם הוא מדין שליחות שהמדליק הוא שליח של כל בני הבית והדלקתו מתייחסת לכולם, או דאיי"צ בזה לדין שליחות, אלא שזהו כל עיקר החיוב שאחד מבני הבית ידליק, דהחיוב מוטל על כולם שאחד מהם ידליק, אבל אי"צ שההדלקה תתייחס לכל בני הבית.

ואמור"ר הגאון שליט"א אמר להוכיח דלאו מדין שליחות הוא, דהנה הרמב"ן בשבת דף קל"ז ב' כתב דבמילת גרים לא שייך שליחות כיון דזה שמל מצוה דנפשיה קעביד, עיי"ש שביאר דלכן מברכין למול בלמ"ד ולא על המילה כיון דהוי מצוה שא"א לעשותה ע"י שליח. ומבואר בדבריו דבמצוה שהשליח עצמו חייב בה לא שייך בזה דין שליחות לייחס את המצוה עבור המשלח. ועי' בבית הלוי ח"א סי' י' ובדבר אברהם ח"ב סי' א' מש"כ בזה. ועי' באו"ש הל' שלוחין פ"א. ולפי"ז הרי לא שייך כלל דין שליחות בהדלקת נר חנוכה בהדלקת בעה"ב, דכיון דהמדליק חייב במצוה בעצמו לא שייך בזה שליחות לעשות את המצוה עבור אחרים, ועל כרחך דאיי"צ בזה לדין שליחות אלא שכך היא המצוה שא' מבני הבית ידליק.

אלא שעדיין העיר בזה אממור"ר שליט"א באכסנאי דמשתתף בפרוטה, דלכא"ו התם הוא מדין שליחות כיון דאיי"צ הדלקת נר איש וביתו, ולפימשי"כ הרמב"ן הנ"ל תיקשי איך מועיל בזה שליחות כיון דהבעה"ב מצוה דנפשיה קעביד. [א.ה. ע"י בזה בסי' אסיפת שמועות חנוכה סי"א אות א' וד'].

והנה בקידושין דף מ"א ב' למדו דין שליחות משחיטת הפסח דאחד שוחט לכולם. ויש להקשות מזה על הרמב"ן הנ"ל דבמצוה שחייב בה השליח לא שייך דין שליחות, שהרי בשחיטת הפסח השליח עצמו ג"כ חייב במצוה, דבפשוטו מייירי דהשליח הוא א' מבני החבורה, [וכן מבואר בגמ' בקידושין להלן שם [דף מ"ב א'] דדחי ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגויה, הרי דמייירי דהשוחט הוא א' מבני החבורה], ומבואר דגם כשהשליח עצמו חייב במצוה יש בזה דין שליחות וכל בני החבורה יוצאים בשחיטתו.

ואפשר ליישב בזה בהקדם ביאור דברי הרמב"ן הנ"ל, דסברת הרמב"ן נראה דהוא משום דכל שהשליח ג"כ חייב במצוה זו לא חשיב שמעשיו הם מחמת ציווי המשלח, דכיון דהוא ג"כ מחוייב בזה לא חשיב שעושה דבר זה עבור המשלח, והוא כעין הסברא דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין בשליח לדבר עבירה, דכשם דבמקום שציווי התורה הוא שלא לעשות כדברי המשלח אין משמעות לציווי של המשלח והרי הוא כעושה מאליו כמש"כ רש"י בקידושין דף מ"ב ב' [ד"ה אין שלד"ע], כמו"כ להיפך אם הוא מצווה מן התורה לעשות כן אין משמעות לציווי המשלח כיון דבלא"ה יש כאן ציווי התורה.

ומעתה יש לומר דכל זה דוקא באופן שהוא יכול לעשות את המצוה בעצמו בלא ציווי המשלח וכמו במילת גרים שבידו למול מעצמו בלא שליחות אחרים, אבל בשחיטת הפסח כיון דהאחרים ג"כ מנויים על אותו הפסח הרי אינו יכול לשחוט את הפסח ללא הסכמת כל שאר בני החבורה, שהרי הפסח הוא גם שלהם, ובכה"ג לא שייך הסברא הנ"ל דהוא עושה לדעת עצמו בשביל חובתו, שהרי א"א לו לעשות מצד חובתו לבד ללא הסכמת שאר בני החבורה, ושוב שפיר שייך בזה שליחות כיון דצריך הוא להסכמתם וממילא יכולים הם לצוותו על מעשה זה שיעשה אותו גם בעבורם.

ולפי"ז שפיר י"ל דבאכסנאי איכא דין שליחות ואף שהבעה"ב ג"כ חייב בזה, דכיון דהאכסנאי צריך להשתתף בפרוטה הרי די' לו חלק בנר של הבעה"ב, ונמצא דאי אפשר להבעה"ב להדליקו אלא ברשותו של האכסנאי שהנר שייך גם לו, וכיון דע"כ בעי להסכמתו של האכסנאי שוב שייך בזה שליחות שתהא הדלקתו עבור האכסנאי. [אכן בבעה"ב המדליק לכל בני ביתו בלא השתתפות פרוטה לא שייך הסברא הנ"ל, ובוה נשארה ראיית אממור"ר שליט"א דלאו מדין שליחות הוא].

ב. בחידוש המג"א דהמדליק אחר השקיעה אי"צ ליתן שמן כשיעור חצי שעה

המג"א בסי' תרע"ב סעיף ב' כתב לחדש דבאופן שלא הדליק מיד עם שקיעת החמה סגי שיתן שמן כדי שידלק מאותו הזמן עד שתיכלה רגל מן השוק, ואף שהוא פחות מכחצי שעה, ודוקא כשמדליק מיד בשקיעת החמה צריך ליתן שמן כדי שיעור חצי שעה שיהא ראוי לדלוק עד שתיכלה רגל מן השוק. ויל"ע דא"כ דבסוף הזמן יוצא יד"ח אף בהדלקה של חלק מהזמן אמאי בתחילת הזמן לא נימא דבדיעבד מקיים המצוה גם בהדלקה של חלק מהזמן, ומאי גרע תחילת הזמן מסוף הזמן.

אמנם באמת אי"ז תימה, ד"ל דהמצוה היא שידליק לכל הזמן ששייך פירסום הנס, ולכן בתחילת הזמן צריך שיהא ראוי לידלוק כחצי שעה שזהו הזמן הראוי לפירסום הנס, אבל אחר שעבר חלק מהזמן מעתה המצוה היא להדליק לאותו הזמן הנשאר דזהו הזמן הראוי לפירסום. [ונהי דהפסיד את הזמן שעבר, אבל עכ"פ מכאן ולהבא מצוה גמורה היא, כיון דמעתה זהו כל הזמן הראוי לפירסום].

[וַיִּשָּׂא לְהַבִּיאַת דּוֹגְמָא לִזְמַן מִמְּצוֹת תְּגַלְחַת נֹזֵר, דְּהַמְצוּהָ הָיָא לְגַלְחָת אֶת כָּל שַׁעְרוֹ, וְאִם לֹא גִילַח כָּל שַׁעְרוֹ וְהַשְׂאִיר מִקְצַת שַׁעַר לֹא קִיִּים אֶת הַמְצוּהָ, אֲבָל אִם נִשְׂרָו מִקְצַת שַׁעְרוֹתָיו בְּסֵם וְאִחִיכָּא גִילַח אֶת כָּל הַנֶּשֶׂאֶר שְׂפִיר קִיִּים אֶת הַמְצוּהָ, וּמִשּׁוּם דְּהַמְצוּהָ הָיָא לְגַלְחָת אֶת כָּל הַשַּׁעַר הַקִּיִּים בֵּין הָרֶבֶה בֵּין קֶצֶת, וְכִשְׁיֵשׁ הָרֶבֶה שַׁעַר לֹא מוֹתִיקִימַת הַמְצוּהָ עַד שִׁיגַלַח אֶת כָּל הַשַּׁעַר, אֲבָל כִּשְׁיֵשׁ מִעֵט שַׁעַר הַמְצוּהָ לְגַלְחָת אֶת הַשַּׁעַר הַקִּיִּים. וְעַדִּיז בְּמִצְוֹת הַדְּלָקָה נִיחַ הַמְצוּהָ הָיָא לְהַדְּלִיק לְמִשְׁךְ כָּל הַזְּמַן הָרָאוּי לְפִירְסוּם הַנֶּס בֵּין אִם הוּא הָרֶבֶה זְמַן וּבֵין אִם הוּא מִעֵט, וְכִשְׁיֵשׁ הָרֶבֶה זְמַן וְאִינוּ רָאוּי לְדִלּוֹק לְכָל הַזְּמַן לֹא קִיִּים הַמְצוּהָ, אֲבָל כִּשְׁנִשְׂאֵר מִעֵט זְמַן סָגִי בְּהַדְּלָקָה הָרָאוּיָה לְאוֹתוֹ הַזְּמַן].

וְהִנֵּה מִי שְׂאִין לוֹ שְׁמֵן כְּשִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר, כְּתֵב הַבִּיאָהּ לְבִסִּי תִרְעֵיב סַעִיף ב' [ד"ה כֹּהֵה הַשִּׁיעוֹר] בְּשֵׁם הַפִּמְ"ג [שֵׁם א"א סַקִּי] דִּידְלִיק בְּלֹא בִּרְכָה. [דְּהוּא תְּלוי בְּי תִירוּצֵי הַגָּמִי בִּשְׁבַת דְּכ"א, דְּלִשְׁנוּיָא קָמָא אִין הַשִּׁיעוֹר מַעֲכָב וְלֹאִידֵךְ שִׁינוּיָא הַשִּׁיעוֹר מַעֲכָב, וְלִכּוֹן יִדְלִיק מִסְפֵּק אֲבָל לֹא יִבְרַךְ, וְדַעַת הַפִּרְסוּם בִּסִּי תִרְעֵיב סַקִּיב דְּכ"י מוֹדוּ בֹּזֵה דְּלֹא יֵצֵא]. וַיֵּשׁ לְהַעִיר דְּלִדְבָרֵי הַמְּגִי"א הַנִּי"ל לְמַה לֹּא יִמְתִּין עַד הַזְּמַן שִׁיִּסְפִּיק לוֹ הַשְּׁמֵן עַד שֶׁתִּיכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוֹק, דְּבֹזָה הוּא מִקִּיִּים מִצְוָה גְּמוּרָה כְּמִשְׁכִּי הַמְּגִי"א, וְיוֹכֵל אֶף לְבִרְךְ עִיז, וְלִמָּה יִדְלִיק בְּתַחֲלִיל הַזְּמַן שֶׁהוּא סַפֵּק אִם מִקִּיִּים הַמְצוּהָ כָּלֵל.

וכיוצא בֹּזֵה יֵשׁ לְהַעִיר בְּמִשְׁכִּי הַמְּגִי"א סִי תִרְעֵיב דְּמִי שְׂאִין לוֹ מִסְפִּיק שְׁמֵן לְכָל הַנֶּרוֹת לֹא יִחַלְקֵם בְּשׁוּוֹה שְׂאִי לֹא יִקִּיִּים הַמְצוּהָ כָּלֵל, אֲלֵא יִתֵּן בְּא' כְּשִׁיעוֹר וְכָל הַשְּׂאִר יִחַלֵּק לְנֶרוֹת הַהִידוֹר, וְרִי"ל דְּנֶרוֹת הַהִידוֹר יִקִּיִּים לְכַהֲ"פ לְהַצִּד דְּאִי"צ שִׁיעוֹר בְּשֵׁמֶן. וְגַם בֹּזֵה יִלְיַע שִׁימְתִּין מִלְּהַדְּלִיק אֶת נֶרוֹת הַהִידוֹר עַד סִמוּךְ לְזְמַן שֶׁתִּיכְלֶה רֶגֶל שְׂאִי יֵהָא מִסְפִּיק הַשְּׁמֵן לְדִלּוֹק עַד שֶׁתִּיכְלֶה רֶגֶל וְיִקִּיִּים הַהִידוֹר לְכַוִּיַּע.

וכמו"כ יֵשׁ לְדוֹן בְּאוּפֵן שְׁלֹא הַדְּלִיק עַד שֶׁכִּלְתָּה רֶגֶל מִן הַשּׁוֹק דְּקִיִּי"ל דְּמַדְּלִיק וְהוֹלֵךְ כָּל הַלֵּילָה, וְהִנֵּה גַם בֹּזֵה צְרִיךְ שִׁיחָא בְּשֵׁמֶן כְּשִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר [עִי מ"ב תִּרְעֵיב ה'], מִיֵּהוּ אִם הוּא עוֹמֵד סִמוּךְ לְעֵלוֹת הַשַּׁחַר שְׁלֹא נִשְׂאֵר עַדִּין חֲצִי שַׁעַר לְכַאוֹי לְהַמְּגִי"א הַנִּי"ל אִי"צ לִיתֵן שְׁמֵן כְּשִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר אֲלֵא סָגִי שִׁיתֵּן שְׁמֵן כְּדִי שִׁדְלֵק עַד עֲלוּה"ש, [וְעִי מִשְׁי"נ בֹּזֵה בַּעֲיוֹן ג']. וְגַם בֹּזֵה יֵשׁ לְדוֹן דָּאִם אִין לוֹ שְׁמֵן כְּדִי שִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר, שִׁימְתִּין עַד סִמוּךְ לְעֵלוֹת הַשַּׁחַר שְׂאִי כְּבֵר יֵהִיָּה מִסְפִּיק בְּשֵׁמֶן כְּדִי לְדִלּוֹק עַד עֲלוּה"ש, וְבֹזֵה שְׂפִיר מִקִּיִּים מִצְוָה גְּמוּרָה וְיוֹכֵל אֶף לְבִרְךְ עֲלֶיהָ.

ב. וְהִנֵּה בַּעֲיָקָר מִשְׁכִּי הַמְּגִי"א דְּבִסּוֹף הַזְּמַן סָגִי לִיתֵן שְׁמֵן עַד שֶׁתִּיכְלֶה רֶגֶל צִי"ע דְּהָא אִם עֵבֶר הַזְּמַן שֶׁתִּיכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוֹק כְּתֵב הַשְׁוִי"ע בִּסִּי תִרְעֵיב סַעִיף ב' דְּמַדְּלִיק כָּל הַלֵּילָה, וְזֶהוּ כְּמִשְׁכִּי הַתּוֹי בִּשְׁבַת דָּף כִּי"א ב' דְּלַחֵךְ שִׁינוּיָא דְּלִשְׁעוּרָא, אִם לֹא הַדְּלִיק בְּתוֹךְ הַזְּמַן מַדְּלִיק אַחֵר הַזְּמַן, וּמִי"מ בְּפִשּׁוּטוֹ צְרִיךְ לְהַדְּלִיק כְּשִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר כִּיּוֹן דְּכִבֵּר הוֹקֵבֶע שְׁזֵהוּ הַשִּׁיעוֹר לְהַדְּלִיק נִיחַ, וְכִי"כ הַמִּי"ב שֵׁם סַקִּי"ה בְּשֵׁם הַפִּמְ"ג. וּמַעַתָּה צִי"ע דְּאִי"כ גַּם אִם מַדְּלִיק בְּסוֹף הַזְּמַן אֲמַאי אִי"צ שִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר דְּמַאי גִרַע מִהַמְּדִלִיק אַחֵר הַזְּמַן דְּשִׁיעוּרוֹ כְּחֲצִי שַׁעַר. וְצִי"ע.

ג. בְּדִין הַדְּלָקָה פָּחוֹת מִחֲצִי שַׁעַר סִמוּךְ לְעֵלוֹת הַשַּׁחַר

בשוי"ע סִי תִרְעֵיב סַעִיף ב' כְּתֵב דָּאִם עֵבֶר הַזְּמַן שֶׁתִּיכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוֹק מַדְּלִיק וְהוֹלֵךְ כָּל הַלֵּילָה, וּבְמִי"ב סִי"ק יִי"א כְּתֵב דְּהִינּוּ עַד עֵלוֹת הַשַּׁחַר, וְיִלְיַע מַה הָדִין אִם לֹא נִשְׂאֵר עַד עֵלוֹת הַשַּׁחַר כְּחֲצִי שַׁעַר אִם יִכּוֹל עַדִּין לְהַדְּלִיק, וּבְפִשּׁוּטוֹ מִשְׁמַע דָּגִם בֹּזֵה מַדְּלִיק כָּל זְמַן שְׁלֹא עֲלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר [א.ה. וְכִי"כ בְּשׁוֹרִית שְׁבַט הַלֵּי חִי"ח קִנִּיז ב', וְעִי חוּט שְׁנֵי חֲנוּכָה פִּי"ט עֲמוּי שְׁט"ו], אֲמַנְס צְרִיךְ בִּיאוּר דְּכִיּוֹן דָּגִם הַמְּדִלִיק לְאַחֵר הַזְּמַן צְרִיךְ לְהַדְּלִיק כְּשִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר [עִי מ"ב סִי"ק ה'], אִי"כ הַכָּא דְּלֹא נִשְׂאֵר חֲצִי שַׁעַר עַד עֵלוֹת הַשַּׁחַר אִינוּ יוֹצֵא בְּהַדְּלָקָה זֶה דְּאִי"ז הַדְּלָקָה הָרָאוּיָה לְחֲצִי שַׁעַר, דְּמָה שִׁדְלֵק אַחֵר עֲלוּה"ש כְּבֵר אִי"ז זְמַן הַמְצוּהָ, וְהִרִי"ז כְּמוֹ שְׂאִינוּ רָאוּי לְדִלּוֹק חֲצִי שַׁעַר. וּבִדּוּמָה לִזְוֵה נִרְאָה שְׂאִם עֵתִיד הֵנֵר לְהִיתַכְסוֹת מַעֲיִנִי בְּנִי"א תוֹךְ חֲצִי שַׁעַר הוּי כַּעֲתִיד לִיכְבוֹת תוֹךְ חֲצִי שַׁעַר וְלֹא יֵצֵא.

וְהִנֵּה יֵשׁ לַעֲיִין בְּהָא דְּזִמְנָה עַד עֲלוּה"ש, אִם הוּא מִשּׁוּם דְּבִיּוֹם אִין הִיכֵר לְאוּר הֵנֵר דְּשִׁרְגָא בְּטִיִּהֲרָא מֵאִי אֲהֵנִי, אוֹ דְּתִלִּיא בְּדִין יוֹם וְלִילָה, דְּכֶךְ תִּיקְנוּ חֲכָמִים שְׁזִמְן הַמְצוּהָ הוּא בְּלִילָה. וְלִכְאוֹי נִרְאָה דְּהוּא תְּלוי בְּדִין לִילָה, דְּאִי מִשּׁוּם הִיכֵר הָרִי בְּעֲלוּה"ש חֲשׂוֹךְ הָרֶבֶה יוֹתֵר מִשְׁקִיעָה"ח, [דְּהִנֵּה"ח שׁוּוֹה בְּאוּרוֹ לְשְׁקִיעָה"ח, וְאִי"כ בְּעֲלוּה"ש חֲשׂוֹךְ כְּמוֹ ד' מִילִין אַחֵר שְׁקִיעָה"ח], וְלִכְאוֹי עִי"כ דְּהִיא תְּקִנָּה שְׁזִמְן הַמְצוּהָ הוּא רַק בְּלִילָה. [וְאִף זְמַן שְׁקִיעַת הַחֲמָה אִינוּ וְדִאי לִילָה, צִי"ל דְּתַחֲלִיל הַזְּמַן אִינוּ תְּלוי דּוֹקָא בְּלִילָה, אֲבָל סוֹף הַזְּמַן קִבְּעוּהוּ חֲכָמִים לְפִי דִין לִילָה]. וְכֵן מִשְׁמַע בְּרַשְׁבִּי"א בִּשְׁבַת דָּף כִּי"א ב' שֶׁכְּתֵב דְּהַדְּלָקָה נִיחַ הִיא בְּכָלֵל הָא דְּתֵנָן בְּמַגִּילָה דָּף כ' ב' כָּל שְׁמִצּוֹתוֹ בְּלִילָה כְּשֵׁר כָּל הַלֵּילָה, וּמִשְׁמַע דְּהוּא תְּלוי בְּדִין לִילָה.

ולפי"ז יֵשׁ לְדוֹן דְּבִאֲמַת שִׁיךְ פִּירְסוּם הַנֶּס גַּם אַחֵר עֵלוֹת הַשַּׁחַר וְרַק זְמַן הַהַדְּלָקָה הוּא דּוֹקָא בְּלִילָה, וְאִי"כ יִי"ל דָּאִף אִם מַדְּלִיק בְּזְמַן שְׁלֹא נִשְׂאֵר עוֹד חֲצִי שַׁעַר עַד עֲלוּה"ש שְׂפִיר יִכּוֹל לְקִיִּים הַמְצוּהָ, כִּיּוֹן שְׂגִם מַה שִׁדְלֵק אַחֵר עֵלוֹת הַשַּׁחַר יֵשׁ בּוֹ פִּירְסוּם הַנֶּס וּמַהֲנִי לְדִין שִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר הַנֶּצֶךְ בְּשַׁעַת הַהַדְּלָקָה. [וְאֲמַנְס לְמִי"ד כְּבָתָה זְקוֹק לַה מַמְצוּהָ הִיא שִׁיחָא דּוֹלֵק כָּל הַחֲצִי שַׁעַר וְאִי"כ הַזְּמַן שְׂאֵחַר עֲלוּה"ש אִינוּ רָאוּי לְקִיִּים הַמְצוּהָ, אֲבָל לְמַה דְּקִיִּי"ל אִין זְקוֹק לַה יִי"ל דְּהַמְצוּהָ הִיא מַעֲשֶׂה הַהַדְּלָקָה וְסָגִי שְׁמַעֲשֶׂה הַהַדְּלָקָה יֵהָא קוֹדֵם עֲלוּה"ש, וְהַשִּׁיעוֹר שֶׁל חֲצִי שַׁעַר לִזְוֵה מַהֲנִי גַם אִם יֵהָא דְּלֹק אַחֵר עֲלוּה"ש].

ולכאוי לְפִי"ז יֵהָא אֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּר הַנֶּרוֹת אֶף אַחֵר עֲלוּה"ש כִּיּוֹן שְׁמַתִּיקִימַת בֹּזֵה הַמְצוּהָ. וְיִלְיַע לְפִי"מ שְׁדֵן הַגִּרְעִי"א בְּתַנְיִנָא סִי יִי"ג שְׂאִם לֹא בִירַךְ בְּשַׁעַת הַדְּלָקָה יִכּוֹל לְבִרְךְ כִּי"ז שֶׁהִיא דּוֹלֶקֶת דְּהוּי מִצְוָה נִמְשַׁכֶּת, הָאִם יוֹכֵל לְבִרְךְ גַּם אַחֵר עֲלוּה"ש כִּיּוֹן דְּמִצְוֹתָה נִמְשַׁכֶּת גַּם אִז.

מיהו בְּפִשּׁוּטוֹ נִרְאָה דְּצְרִיךְ שִׁיחָא הֵנֵר רָאוּי לְדִלּוֹק כְּחֲצִי שַׁעַר בְּתוֹךְ זְמַן הַמְצוּהָ, וְכִיּוֹן דְּאַחֵר עֲלוּה"ש אִי"ז זְמַן הַמְצוּהָ אִינוּ מוֹעִיל מַה שֶׁהוּא רָאוּי לְדִלּוֹק בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן כְּחֲצִי שַׁעַר, וְאִי"כ אִם הַדְּלִיק סִמוּךְ לְעֲלוּה"ש כְּשֶׁלֹּא נִשְׂאֵר עוֹד חֲצִי שַׁעַר לֹא קִיִּים הַמְצוּהָ.

אמנם יֵשׁ לְדוֹן עֲפִי"ד הַמְּגִי"א [סִי תִרְעֵיב סַעִיף ב'] שֶׁכְּתֵב דָּאִם אִיחָר וְלֹא הַדְּלִיק בְּשְׁקִיעַת הַחֲמָה אִי"צ לִיתֵן שְׁמֵן כְּשִׁיעוֹר חֲצִי שַׁעַר אֲלֵא סָגִי שִׁיתֵּן שְׁמֵן כְּדִי שִׁדְלֵק עַד שֶׁתִּיכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוֹק, וּבִיאוּר דְּבִרְיוֹ דְּהַמְצוּהָ הִיא לְהַדְּלִיק לְכָל מִשְׁךְ הַזְּמַן הָרָאוּי לְפִירְסוּם, וְאִם נִשְׂאֵר רַק מִעֵט זְמַן אִז הַמְצוּהָ הִיא לְהַדְּלִיק לְמִשְׁךְ אוֹתוֹ זְמַן [עִי בַּעֲיוֹן ב' מִשְׁי"נ בֹּזֵה], וְלְפִי"ז הִי"נ כִּיּוֹן זְמַן הַמְצוּהָ הִיא עַד עֵלוֹת הַשַּׁחַר אִי"כ הַמְצוּהָ הִיא לְפִרְסוּם הַנֶּס לְאוֹתוֹ הַזְּמַן שְׁעַד עֲלוּה"ש אֶף שֶׁהוּא פָּחוֹת מִחֲצִי שַׁעַר.

ולפי נמצא דבכהאי גוונא שהוא מדליק סמוך לעלות השחר אי"צ ליתן שמן כשיעור חצי שעה אלא סגי בשיעור הראוי לדלוק עד עלוה"ש, וכמשי"כ המג"א הנ"ל.

ובמ"ב סי' תרע"ב סי"ק י"א כתב דהמדליק בביתו אחר שכלתה רגל מן השוק, אם בני ביתו כבר ישנים לא יברך, דזמן פרסום הנס לדין המדליקים בתוך הבית הוא כל זמן שבני הבית נעורים, ומן הנכון שיקצצם כדי שיוכל להדליק בברכה, עיי"ש. ויל"ע אם צריך שישארו בני ביתו נעורים חצי שעה, דלכא"ו כיון דצריך שיהא ראוי לדלוק כשיעור חצי שעה אי"כ צריך שיהיו בני הבית נעורים כל החצי שעה, דאל"כ נמצא דאי"ז הדלקה הראויה לפירסום הנס חצי שעה, והרי"ז כמו שעתיד לכבות את הנר תוך חצי שעה.

אמנם לפי"ד המג"א הנ"ל דהמצוה היא להדליק לכל אותו הזמן השייך בו פירסום י"ל דכשיחזרו לישון הרי"ז כמו שכלתה רגל מן השוק, וא"כ המצוה היא לפרסם את הנס כל זמן שהם נעורים וזהו זמן המצוה, ולא איכפ"ל שהוא פחות מחצי שעה כיון דהוי כמו סוף הזמן דלא בעי חצי שעה. ואי נימא הכי נמצא דבכה"ג שעתידים לחזור לישון מיד אי"צ גם ליתן שמן כשיעור חצי שעה, וסגי שיתן שמן כשיעור שידלק עד שיחזרו לישון, דהרי"ז כמו שמדליק סמוך לסוף הזמן שתכלה רגל מן השוק שכתב המג"א דסגי ליתן שמן שידלק עד הזמן שתיכלה רגל, וצ"ע. נוע"י בשלטה"ג שבת רפ"ב אות ה' שכי' דנחלקו הראשונים לדין שאנו מדליקין בפנים האם צריך לתת שמן כשיעור שתכלה רגל מן השוק, ועי' בשלמי תודה חנוכה סי"ג.

ד. הנמצא במקום שאינו זמן הדלקה ובביתו הוא זמן הדלקה

יל"ע במי שביתו בארץ ישראל והוא נמצא בחו"ל, ובא"י הגיע זמן הדלקת נ"ח ובמקום שהוא נמצא בו אי"ז זמן ההדלקה, אי מהני הדלקת בני ביתו שמדליקין עליו בביתו שבא"י. [וכגון שהוא בדרכו לביתו שאין לו מקום להדליק במקום שהוא נמצא].

ולכאורה אם במקום שהוא נמצא עדיין לא הגיע זמן ההדלקה, וכגון שאצלו הוא עדיין כ"ד כסלו, לא שייך שתעלה לו מצות הדלקה שהדליקו עליו בביתו, דמצות הדלקת נ"ח היא מכ"ה בכסלו, ואצלו עדיין כ"ד כסלו, ולא שייך אז לקיים את המצוה. אבל אם הוא להיפך שבמקום שבו הוא נמצא הזמן מאוחר יותר מביתו, בזה שפיר יכול לקיים המצוה בהדלקת בני ביתו אע"ג דבמקום שהוא נמצא כבר כלתה רגל מן השוק, כיון דבמקום שהוא נמצא הוא זמן חיוב הדלקה, ומה שאצלו כלה רגל מן השוק לא איכפ"ל כיון שסו"ס בביתו שייך פירסומי ניסא. [וכמו דלפימשי"כ הריטב"א בשבת דף כ"א ב' שהזמן של כלתה רגל מן השוק משתנה לפי המקום והזמן, פשוט שאין הדבר תלוי במקום שהוא נמצא אלא לפי המקום של ההדלקה, ואם הוא נמצא חוץ לביתו במקום שכבר כלתה הרגל ובביתו לא כלתה הרגל שפיר יכול לעשות שליח להדליק בביתו, ומשום דהזמן של תיכלה רגל מן השוק הוא משום פירסומי ניסא וזה תלוי במקום ההדלקה].

מיהו עדיין יל"ע באופן שבמקום בו הוא נמצא כבר הגיע עלות השחר [ואי"ז זמן ההדלקה, עי' מ"ב תרע"ב] ובביתו הוא עדיין לילה, אם בכה"ג עולה לו ההדלקה שמדליקים עליו בביתו. ונראה דזה תלוי בטעם הדין דאין מדליקין אחר עלות השחר, דיש להסתפק אם הוא משום דאין אור הנר ניכר כ"כ ביום דשרגא בטיהרא מאי אהני והוי חיסרון בקיום המצוה דאין בזה פירסומי ניסא, או דחכמים קבעו שזמן המצוה הוא בלילה ולא ביום ונמצא דהיום אינו זמן המצוה, [עי' מש"כ בזה בעיון ג']. ונראה דאם הטעם משום דאין האור ניכר ביום א"כ בכה"ג שבביתו עדיין לילה הרי שייך בזה פירסומי ניסא, ושפיר יוצא הוא בהדלקה שבביתו, אבל אי נימא דחכמים קבעו שזמן המצוה הוא בלילה ולא ביום, א"כ הרי אצלו לאו זמן המצוה הוא ואינו מחויב במצות נ"ח באותה שעה, וממילא לא שייך אצלו גם קיום המצוה. ועי'.

אמנם בעיקר מש"כ דהיכא דאצלו אי"ז זמן המצוה לא שייך שיהא לו קיום מצות הדלקה בביתו אינו מוכרח, דיתכן וזה תלוי בגדר הדלקת א' מבני הבית שפוטרת את כל בני הבית, דהנה מו"ר מרן הגר"ש זצ"ל בזכרון שמואל סי' י"ט אות ד' כתב לחדש בגדר מצות הדלקת נ"ח שהיא חיוב על הבית שתיעשה בו הדלקת נר חנוכה, וכשא' מבני הבית מדליק אי"צ בזה לדין שליחות אלא כולם מקיימים את המצוה בזה שיש להם נר דולק בביתם, עיי"ש. ולפי"ז יתכן לומר דאף אם הוא נמצא במקום שעדיין לא הגיע זמן המצוה שפיר אזלי' לפי מקום ביתו, דכיון שהמצוה היא שיהא לו נ"ח בביתו א"כ המצוה היא לפי זמן ההדלקה שבביתו, דהחיוב אינו תלוי במקום שהוא נמצא אלא במקום שבתו נמצא.

וחתני הרב נפתלי צבי טננבוים שיחי' העיר לדון כע"ז למ"ד טלית חובת מנא, היכא דהאדם נמצא במקום שהוא יום והטלית נמצאת במקום שהוא לילה, או להיפך, אי אזלי' בתר מקום האדם, או שמא לפי מקום הטלית, די"ל דכיון דהמחייב הוא הטלית אזלי' בזה לפי מקום הטלית, וה"נ כיון דהמחייב הוא הבית אזלי' לפי מקום הבית. אמנם באמת מסתבר דגם בטלית חובת מנא וגם במצות נ"ח אף שהמחייב הוא החפצא מ"מ החיוב הוא על הגברא וא"כ כל שאצלו אי"ז שעת חיוב אי"ז קיום מצוה כלל.

[ויל"ע] את"ל דאזלי' בתר מקומו של הגברא ואינו יוצא בהדלקה שבביתו, האם חייב עכ"פ להדליק בביתו מפני החשד [כשאין שם אחרים שמדליקים]. ונראה דזה תלוי בגדר מצות נ"ח דחשד, אם היא בגדר מצות הדלקת נ"ח שהוסיפו חכמים לחייב להדליק בכל מקום שיש בו חשד, או דאי"ז מצות הדלקת נ"ח אלא דין בעלמא לסלק מעליו החשד, [עי' מש"כ בזה בעיונים תשפ"א עיון ב']. דאי נימא דהוא דין לסלק החשד שפיר י"ל דגם בזה חייב לסלק החשד, אבל אי נימא דתיקנו הדלקת נ"ח במקום החשד י"ל דזה שייך דוקא בזמן המצוה שהוסיפו חכמים לחייבו להדליק גם בפתח השני, אבל שלא בזמן המצוה לא שייך אז מצות הדלקת נ"ח. (א.ה. ועד"ז מי שעקר דירתו בימי החנוכה לא שמענו שצריך להדליק בביתו הראשון משום חשד, וי"ל בטעם הדבר כנ"ל דלא שייך בזה גדר מצות הדלקת נ"ח כיון דאי"ז מקום הדלקה שהרי אינו דר שם, ולא דמי לחצר שיש לה ב' פתחים שכל פתח הוא ראוי לקיום המצוה ובה אמרו חכמים דמשום חשד יש לו לקיים המצוה בשניהם)].

ה. דיחוי בשמן המנורה בשעה שלא היתה מנורה

בספר בני ציון סי' מ"ח הביא שספר אחד הקשה מה הועילו שמצאו פך א' של שמן בחותמו של כה"ג, והלא נפסלו כל השמנים מדין דיחוי, שהרי בר"ה דף כ"ד ב' מבואר דבאותה שעה לא היתה המנורה קיימת והוצרכו מלכי בית חשמונאי לעשות מנורה אחרת [ועשו אותה של עץ מפני שהיו עניים], וא"כ בשעה שאין מנורה נדחה השמן מהדלקה כמו דאמר' בזבחים דף נ"ט דאם נפגם המזבח כל הקרבנות שהיו באותה שעה נדחו כיון שלא היו ראויין להקרבה, וה"נ כיון שאין מדליקין בלא מנורה נפסלו כל השמנים ונדחו מלהדליק בהם.

נוצריך בירור אם היה השמן קדוש כבר, די"ל דלא הוקדש עדיין אלא היה חולין, וא"כ לא שייך בזה דיחוי כלל, ועי' בחי' הגרע"א בשבת דף כ"א ב' ד"ה עיין בפר"ח (במוסגר מבן המחבר) שנראה דמספק"ל אם הוקדש כבר. עוד יש לדון דגם אם כבר הוקדש השמן שמא אינו עומד דוקא להדלקת המנורה אלא יכולים להשתמש בו גם להאיר מקומות האפלים, וא"כ אין השמן נדחה כיון שראוי הוא לשאר דברים].

ונראה בזה דהנה באמת צ"ב בעיקר הדין דקדשים שהיו בשעה שנפגם המזבח פסולים משום דיחוי, דלכא"ו דין דיחוי הוא רק כשהפסול הוא בחפצא, וכמו בהדס קטום [בסוכה ל"ג א'] או לולב של ע"ז וכיוצא"ב, אבל הכא הרי אין הפסול בקרבן אלא רק בהקרבה, דאין ההקרבה כשרה בלא מזבח, והרי"ז דומה ללולב שאין לנו במה לאגדו, דפשיטא דלא נימא בזה דיחוי לדעת ר' יהודה דלולב צריך אגד, והיינו משום דאי"ז פסול בלולב אלא במעשה הנטילה. [ויסוד זה נתבאר בארוכה בעיונים בעניני ר"ה תשפ"א עיון א']. ועיי"ש בבני ציון מש"כ בזה.

ולכאורה צ"ל דשאני קרבן שההקרבה היא קיום דינו של הקרבן, דהקרבן הוקדש ליקרב וזהו קיום דין קדושתו שיוקרב לגבוה, ולכן גם כשהחיסרון הוא במעשה ההקרבה מ"מ כל שאינו ראוי להקריבו הוא נדחה מהקרבה, דאף שהפסול אינו בחפצא של הקרבן אלא רק בהקרבה מ"מ כיון דזהו דינו של הקרבן הרי הוא צריך להיות ראוי להקרבה כל הזמן, וכל שאינו ראוי להקרבה שעה אחת הרי הוא נדחה מייעודו, משא"כ לולב [ושאר חפצא דמצוה] דהנטילה אינה קיום דינו של הלולב אלא מצוה דרמיה אקרקפתא דגברא, בזה לא שייך דיחוי היכא דהחיסרון הוא רק בקיום המצוה, דכל שהלולב מצד עצמו ראוי לקיום המצוה אינו נדחה מהמצוה.

ולפי"ז י"ל דבשמן העומד להדלקת המנורה לא שייך דין דיחוי מחמת שלא היה מנורה, דהשמן אין בו דין הדלקה מצד עצמו שיהא דולק במנורה, דההדלקה אינה קיום דין של השמן, אלא מצוה היא אקרקפא דגברא להדליק את המנורה, והשמן הוא רק הדבר שבו מקיימים את המצוה, וא"כ לא שייך בזה הדין דיחוי דקרבנות שצריך להיות ראוי כל הזמן לקיום דינו להיקרב, והרי"ז כמו לולב שנתבאר שאינו נדחה מחמת חיסרון בקיום מצות הנטילה, וה"נ כיון שהשמן מצד עצמו כשר להדלקה וכל החיסרון הוא רק במעשה ההדלקה אין זה עושה דיחוי בשמן.

א.ה. ויש לדון עוד דשמא לא שייך כלל דיחוי בשמן כיון דהשמן אינו החפצא דמצוה, דהאש היא החפצא דמצוה והשמן הוא רק היכי תימצא שתהיה אש, ודיחוי במצוות י"ל דהוא רק בחפצא דמצוה, וכעיי"ז כתבו בעל הנתיחה"מ [במכתב הנדפס בסו"ס ישועות יעקב או"ח] והחזו"א [פרה י"ד י"ד] לענין דיחוי בשופר די"ל דלא שייך בשופר דין דיחוי כיון דהמצוה היא התקיעה והשופר אינו החפצא דמצוה. אמנם כבר הביא בעל הנתיבות שם דברמ"א בסי' תקפ"ו ס"ג מבואר דגם בשופר יש דין דיחוי. ולפי"ז לכא"ו גם בשמן יש דין דיחוי. ועי' בביתאור הגר"א יו"ד סי' קל"ט סעיף י"ג [ס"ק כ"ו, ובאו"ח סי' קנ"ד] דמבואר דנרות של ע"ז יש בהם דין דיחוי למצות הדלקת נר חנוכה ונר שבת ונרות ביהכ"נ. ועי' גם בפמ"ג סי' תקפ"ו לענין נר של ביהכ"נ שכתב דיש בזה דיחוי, ועי' אבני"מ תשו' כ"ז שהעיר עליו דנרות ביהכ"נ אי"ז חובה ולא שייך בכהאי גוונא דין דיחוי, ומשמע דנרות חובה אף הוא מודה דשייך דיחוי].

◆ משיעורי הגאון רבי ישראל אדלשטין שליט"א ◆

נכתב ע"י א' השומעים וע"ד הכותב בלבד ◆ לקבלת הגליין ולהערות iyunim2@gmail.com או בפל' 050-4178704

לע"נ איש תם וישר רודף צדקה וחסד ר' **משה אלינסון** ז"ל ב"ר גרשון ז"ל נכד הגאון הגדול רבי מרדכי שלמה מובשוביץ זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

^א א.ה. ומדברי האחרונים [מור וקציעה או"ח סי' תר"ע ושואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' מ"ב ועוד] שהקשו היאך נטמאו השמנים הא משקין בי מטבחים דכן, מבואר שנקטו שכבר הוקדש השמן, דלכא"ו משקין בי מטבחים היינו דוקא משקין של קודש. שו"ר בקהילות יעקב חלקים ח"ה סי' י"ט שדן בזה, ומצד דגם משקה חולין הנמצא בעזרה דכן. וציין למש"כ החזו"א בפסחים סי' קכ"ד לדף כ' א' [אות ז'] עיי"ש. וממה שתי' בשואל ומשיב [שם] דכיון דבאו פריצים וחיללוהו אין לזה דין משקי בי מטבחים, י"ל דכוונתו דחיללו לקדושת ביהמ"ק והוי כמו בחוץ, ובפסחים י"ז מבואר דמשקי בי מטבחים דכן דוקא בפנים.